

17. Türkiye’de Kariyer Uyumu Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: Bir Sistemik Derleme¹

Nuray AŞANTUĞRUL²

APA: Aşantığrul, N. (2024). Türkiye’de Kariyer Uyumu Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: Bir Sistemik Derleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (40), 282-293. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1502192>.

Öz

Bu sistemik derleme çalışması, Türkiye’de kariyer uyumu konusunda yapılan lisansüstü tezleri inceleyerek kariyer uyumu üzerine literatürdeki eğilimleri ve eksiklikleri ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç kapsamında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında kariyer danışmanlığı alanında kariyer uyumu konusunda yayımlanan 12 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmada sistemik derleme yöntemi kullanıldığı için hiçbir ölçek uygulaması veya saha çalışması yapılmamıştır. Sistemik derleme yöntemi, bir araştırma sorusuna yanıt olarak, araştırma sorusu ile ilişkili olduğu görülen, çerçevesi önceden belirlenmiş çalışmaların bir araya sistemik biçimde getirilerek sentezlenme sürecidir (Yılmaz, 2021). Bu süreçte ulaşılan tezleri incelemek için araştırmacı tarafından çalışmanın amacına uygun olarak bir tez inceleme formu hazırlanmıştır. Yapılan analizler sonucu ortaya çıkan verilerin sunumunda tablo ve grafikler kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir: bu konuda lisansüstü tezlerin “2011-2024” yılları arasında yazıldığı tespit edilmiştir. İncelenen tezlerin 10 tanesinin yüksek lisans tezi, 2 tanesinin doktora tezi türünde olduğu ve bu tezlerin tümünde nicel araştırma yönteminin kullanıldığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, değişen iş koşulları için önemli bir kavram olan kariyer uyumu konusunda ülkemizde yapılan çalışmaların oldukça az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Kariyer uyumu hakkında yapılan tezlerin değerlendirilmesinin, bu alanda çalışacak araştırmacılara yol göstermesi ve literatüre sağlayacağı katkı açısından önemli olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Kariyer danışmanlığı, lisansüstü tezler, sistemik derleme.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Ithenticate, Oran: %16

Etik Şikâyeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 25.04.2024-**Kabul Tarihi:** 20.06.2024-**Yayın Tarihi:** 21.06.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1502192

² Dr., (Amasya, Türkiye), nry.firat@hotmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-6685-8734>

Examination of Postgraduate Theses in the Field of Career Counseling in Turkey³

Abstract

This systematic review aims to examine postgraduate theses on career adaptation in Turkey. For this purpose, 12 theses published on career adaptation in the field of career counseling were accessed in the National Thesis Center Database of the Council of Higher Education. Since the systematic compilation method was used in this study, no scale application or field study was conducted. In order to examine the theses received, a thesis review form suitable for the purpose of the study was developed by the researcher. Tables and graphs were used to present the data resulting from the analysis. The results obtained can be expressed as follows: it was determined that postgraduate theses on this subject were written between the years "2011-2024". It was determined that 10 of the theses examined were master's theses and 2 were doctoral theses, and the quantitative research method was used in all of these theses. When the literature was examined, it was determined that there were very few studies conducted in our country on career adaptability, which is an important concept for changing business conditions. It can be said that the evaluation of theses about career adaptation is important in terms of guiding researchers who will work in this field and contributing to the literature.

Keywords: Career counseling, graduate theses, systemic review.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received –Ithenticate, Rate: 16
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, Article **Registration Date:** 25.04.2024-**Acceptance Date:** 20.06.2024-**Publication Date:** 21.06.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1502192
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Dünyada mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri ABD’de 1900’lü yılların başında ortaya çıkmıştır. “Mesleki rehberlik” kavramı ilk kez 1909 yılında Frankl Parson tarafından kullanılmıştır ve gençlere yönelik kendi kabiliyet ve özelliklerine uygun mesleği seçmeleri amacıyla yapılan yardımlar olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de mesleki rehberlik hizmetlerinin 1950’li yıllarda Marshall Planı ile Türk eğitimcilerin ABD’de eğitimleri sürecinden sonra yurda tekrar dönmesi ile temelleri atılmıştır. Fakat bu hizmetler çeşitli toplumsal ve ekonomik değişimler sonucunda gelişimini sürdürmüştür. Zamanla mesleki rehberlik kavramı kariyer danışmanlığı kavramı ile değişmiştir. Yani bu hizmetler, bireyin mesleki seçim yapma ve mesleki kararlar vermesine yardım olarak tanımlanırken yaşam boyu kariyer gelişimine yardım süreci olarak tanımlanır hale gelmiştir (Yeşilyaprak, 2008). Böylelikle bu hizmetler sadece üniversite tercih döneminde yapılan bir çalışma, verilen bir meslek kararı olmanın dışında bireyin anaokulundan başlayarak ilgi, yetenek, değer, kişisel özelliklerini tanınması, meslekleri ve mesleklerin gerektirdiği koşulları tanınması, kendine uygun bir mesleğe yerleşmesi, mesleğindeki fırsatları fark etmesi, meslek yaşantısında karşılaştığı sorunlarla baş etmesi, kariyer tercihlerini keşfetmesi gibi yaşam boyu bir süreci kapsar hale gelmiştir (Akkök ve Zelloth, 2010; Sacivkas, 2013; Yeşilyaprak, 2018).

Kariyer kavramı bireylerin yaşamda sadece mesleki rollerini değil sahip olduğu diğer tüm rolleri kapsayan geniş bir kavramdır (Kuzgun, 2004; Özyürek, 2013). Günümüzün teknoloji yönelimli toplumunda iş dünyasının karakteristiklerinde çok daha sık değişimlerin yaşanması (Glavin & Berger, 2012) uyum, esneklik ve yaşam boyu öğrenme gibi özelliklere giderek daha fazla önem kazandırmıştır (Savickas vd., 2009). Kariyer uyumu kavramı ilk olarak Savickas (2005)’in geliştirmiş olduğu Kariyer Yapılandırma Kuramı içerisinde ortaya konulmuştur. Kariyer uyumu, bireyin kariyer sürecinde karşılaştığı güçlüklerle ve her türlü değişikliklerle baş edebilmesi ve bu değişim sonucunda yeni rollere uyum sağlayabilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Savickas, 1999). Kariyer uyumu dört faktörden oluşmaktadır. Bunlar: merak, ilgili olma, güven ve kontroldür (Savickas, 2002). İlgi faktörü, bireyin kariyer geleceği ile ilgilenmesi ve planlar yapmasıdır. Merak faktörü, bireyin kariyer seçimlerini sorgulamasını ve bunun sonucunda kariyer seçimine bir eylem kazandırmasıdır. Güven faktörü, bireyin kariyer sürecinde yeteneklerine ilişkin kendi inançlarıdır. Kontrol faktörü ise bireyin kariyer sürecinin kontrolünü sağlamasını ve bu sürecin sorumluluğunu almasını ifade etmektedir (Kalafat, 2014).

Türkiye’de kariyer danışmanlığı alanındaki tez çalışmaları 1980’li yıllara dek uzanıyor olsa da kariyer uyumu kavramındaki tez çalışmalarının son yıllarda yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bireylerin okuldan işe geçiş, aynı işyerinde farklı bir pozisyonda çalışma veya iş değişikliği yapma gibi süreçlerle baş etmesine yardımcı olmasına rağmen kariyer uyumu kavramı ile az sayıda tez çalışmasına rastlanılmıştır. Bu durumun nedeni olarak ülkemizde yaşam boyu kariyer gelişimi anlayışının henüz yeteri kadar benimsenemediği, kariyer danışmanlığı hizmetlerinin hala öğrencilerin meslek seçimi sorunları ile sınırlı kaldığı düşünülmektedir. Kariyer uyumu konusundaki ilk tez çalışmasının ise 2011 yılında yapıldığı görülmektedir. Başlığında kariyer uyumu kavramı geçen 12 adet lisansüstü tez olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde bu kavramı konu edinen makalelerin ise nispeten daha fazla sayıda olduğu görülmüştür. Bu çalışmalarda kariyer uyumu kavramının birçok farklı kavram ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmalar kariyer uyumunun işe olan bağlılık (Ito ve Brotheridge, 2005), öz-yeterlilik ve işe uyum düzeyi (Pulakos vd., 2002), özgüven ve geleceğe ilişkin olumlu düşünce geliştirme düzeyi (McMahon vd., 2012), kontrol duygusu (Duffy, 2010), kariyer planlama, kendini tanıma, karar verme (Creed vd., 2008), takım çalışması becerileri, problem çözme becerileri ve iletişim becerileri (Guzman ve Ok, 2012) ile arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır.

Bu çalışma, kariyer uyumu ile ilgili yazılmış lisansüstü tezlerin incelendiği sistematik derleme türündedir. Kariyer danışmanlığı alanında benzer konularda sistematik derleme türünde çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Irmak ve Kaptan (2023) tarafından FeTeMM eğitiminin öğrencilerin kariyer ilgisine etkisi ele alınmıştır. Çalışmada 2011-2021 yılları arasında yarı deneysel ya da gerçek deneysel desen ile yürütülmüş araştırmalara ulaşılarak sistematik derleme yöntemiyle incelenmiştir. Altunok (2023) tarafından Türkiye'de çalışma hayatında mesleki tükenmişlik ve iş-yaşam dengesini sistematik derleme yöntemi ile incelenmiştir. İş tatmini konusunda başka bir sistematik derleme çalışması ise Çınar ve Esatoğlu (2023) tarafından gerçekleştirilmiştir. Mevcut çalışmada ise kariyer uyumu ile ilgili tezlerin belirli özellikler bakımından incelenmesi ve kariyer uyumuna yönelik eğilimlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç kapsamında araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Yazılmış olan tezlerin yüksek lisans tezi, doktora tezi ve uzmanlık tezi olarak dağılımları nasıldır?
2. Lisansüstü tezlerin konusunda kariyer uyumu kavramı ile hangi kavramlar kullanılmıştır?
3. Lisansüstü tezlerin üniversitelere ve yıllara göre dağılımı nasıldır?
4. Lisansüstü tezlerin araştırma desenleri bakımından dağılımı nasıldır?
5. Lisansüstü tezlerin çalışma grubu/örneklem bakımından dağılımı nasıldır?
6. Lisansüstü tezlerin örneklem seçme yöntemleri bakımından dağılımı nasıldır?
7. Lisansüstü tezlerin veri toplama araçları bakımından dağılımı nasıldır?

Yöntem

1. Araştırma modeli

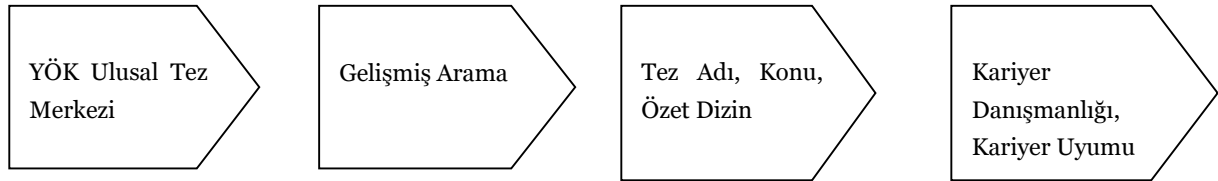
Bu araştırmada, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanındaki tezlerin kariyer danışmanlığı alanı kavramı olan kariyer uyumu konusu kapsamında sistematik olarak incelenmesi ve böylece literatürdeki eğilimlerin ve eksik kalan durumların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden sistematik derleme yaklaşımı kullanılmıştır. Sistemantik derleme yöntemi, bir araştırma sorusuna yanıt olarak, araştırma sorusu ile ilişkili olduğu görülen, çerçevesi önceden belirlenmiş çalışmaların bir araya sistemantik biçimde getirilerek sentezlenme sürecidir (Yılmaz, 2021). Bu araştırma yaklaşımı, sosyal bilimlerde ilgili literatürü bütünleştirme, önceki çalışmaları sentezleme, bilgi boşluklarını belirleme ve yeni teorik çerçeveler sunarak belirli bir araştırma teması ile ilgili eleştirel bir tartışma sağlama amacıyla tercih edilmektedir (Paul ve Criado, 2020).

2. Araştırmanın kapsamı ve veri toplama süreci

Bu başlık altında araştırmanın örneklem ve evreni hakkında bilgi verilmektedir. Araştırmanın evrenini YÖK Ulusal Tez Merkezi'ndeki tezler oluşturmaktadır. Bunlar arasında uzmanlık, yüksek lisans, doktora gibi bir ayrıma gidilmeden araştırma kapsamına alınmıştır. Tarama yapılırken belirtilen veri tabanındaki 2024 yılı Nisan ayına kadar gerçekleştirilen tüm tezler araştırmanın örneklemine oluşturmaktadır. Gamage vd., (2022)'e göre sistemantik inceleme çalışmalarında örneklem oluşturma süreci ardışık şu dört adımdan oluşmaktadır. İlk adım, çalışma ile ilgili literatür kapsamının oluşturulması, ikinci adım araştırmacı tarafından hazırlanan kriterlere göre tarama yapılması, üçüncü

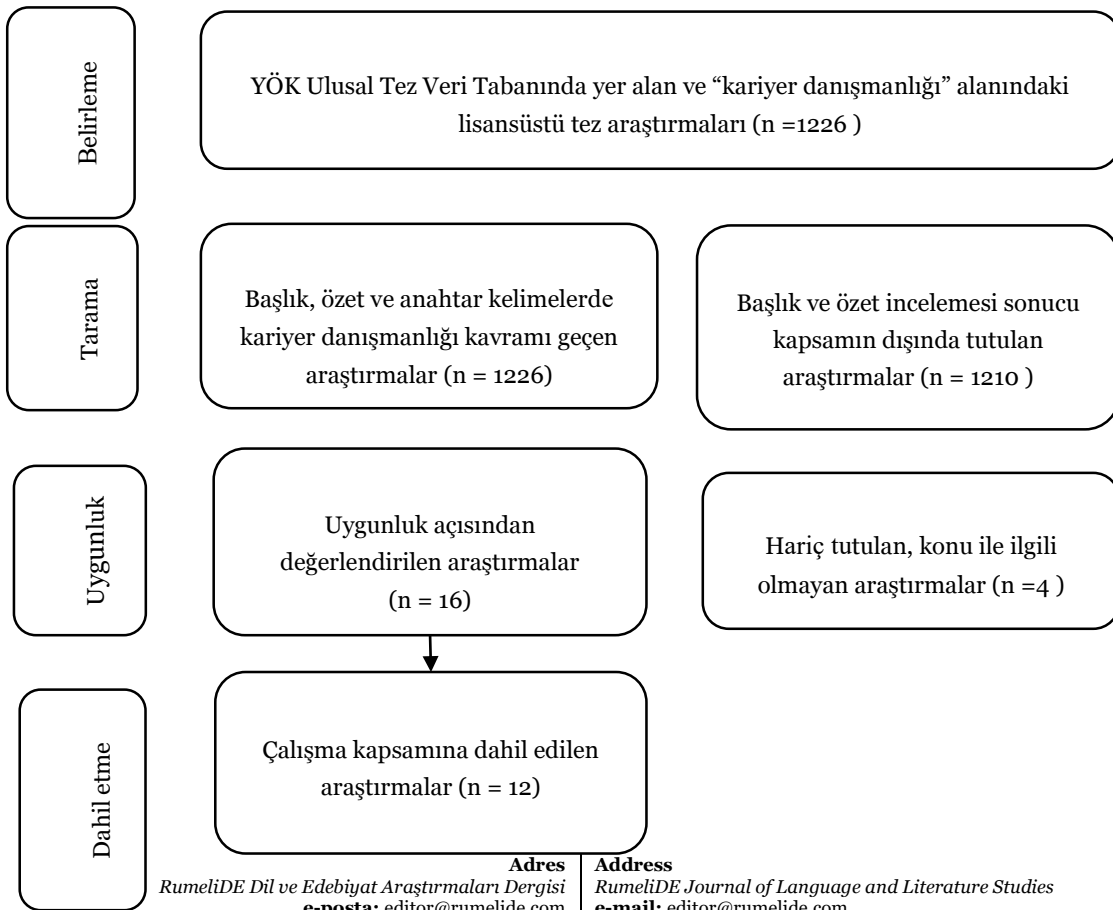
adım taranan makalelerin belirlenen kod ve temalar aracılığıyla konuya uygun bir şekilde sınıflandırılması ve nihai olarak dördüncü adım ise incelemeye alınacak tezlerin belirlenmesidir.

Bu araştırma dahilinde incelenecek tezlerin belirlenmesinde bir sıralama bulunmaktadır. YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı'ndaki araştırmada incelenecek olan tezlerin belirlenmesinde veri tabanındaki gelişmiş arama özelliğinden yararlanılmıştır. Bu aramalar tez adı, konusu ve özeti olmak üzere üç alanı kapsayacak şekilde yapılmıştır. Bu süreçte gerçekleştirilen adımlar Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Çalışmanın örnekleminin belirlenmesi

Çalışmaya dahil edilecek tezlerin belirlenmesi adımında araştırma konusu içerisinde geçen “kariyer uyumu”, “kariyer danışmanlığı” ve “eğitim” kelimeleri ana anahtar kelimeler olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bu anahtar kelimelerle ilişkili görülen diğer kelimeler ile ana anahtar kelimelerin bir arada kullanılmasıyla oluşturulan kombinasyonlar kullanılmış ve daha özel nitelikte filtrelemeler de yapılmıştır. Tezlerin çalışmaya dahil edilebilmesi için a) kariyer danışmanlığı üzerine olması, b) eğitim ve öğretim konu alanında olması gerekmektedir. Veri taramasına ilişkin PRISMA (Page et. all., 2021) akış diyagramı aşağıda Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Çalışmanın PRISMA akış diyagramı

3. Veri analizi

Araştırmanın verilerinin analizinde nitel araştırma deseninde kullanılan doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi yöntemi belli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulma, okuma ve değerlendirme işlemleridir (Karasar, 2005). Seyidoğlu (2016) ise bu yöntemi, araştırma konusu hakkında yazılmış, hazırlanmış veya geliştirilmiş çeşitli yazı, yapım, belgenin toplanması ve incelenmesi olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmada, YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki tezlerin okunması ve incelenmesi söz konusu olduğundan çalışmada doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Veri toplama adımında yapılan aramalar ve filtrelemeler sonucunda ulaşılan tezlerin özet ve yöntem kısımları araştırmacı tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Bu çalışma, YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan kariyer uyumu konusu ile ilişkili tezlerin incelenerek ilgili alandaki çalışmalardaki eğilimlerin ve literatürdeki boşlukların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç kapsamında araştırma konusu ile alakalı olduğu bilinen anahtar kelimelerin kullanılmasıyla toplamda 12 adet teze ulaşılmıştır. Taramada kullanılan anahtar kelimeler ve erişilen tez sayıları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma kapsamında kullanılan arama sözcükleri ve erişilen tez sayıları

Anahtar Kelime	Ulaşılan Tez Sayısı	Araştırma Konusunda Tez Sayısı
Kariyer	1226	12
Kariyer danışmanlığı	6	1
Kariyer psikolojik danışmanlığı	4	0
Kariyer uyumu	16	12
Kariyer uyumu+eğitim ve öğretim	14	12

Kariyer kavramı pek çok farklı alanda yapılan çalışmaları kapsayan şemsiye bir kavram olduğu için erişilen tezler çalışma ekonomisi, işletme, sivil havacılık, turizm gibi birçok alanda gerçekleştirilen çalışmalar olduğu görülmektedir. Ancak Tablo 1’de görüldüğü üzere bu kapsamlı inceleme sonucunda YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde bu kavramla ilgili toplam 1226 teze erişilmiştir. Bu tezlerden kariyer alanında bulunan çalışma konusunu olan kariyer uyumu kavramı araştırılmıştır, bu kapsamda 16 adet teze ulaşılmıştır. Bu tezlerden ise eğitim ve öğretim konusu filtresi filtrelenerek 12 teze ulaşılmıştır. Eğitim öğretimde kariyer uyumu konusunda sınırlı sayıda tez çalışması olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, kariyer genel bir kavram olmakla beraber kariyer psikolojik danışmanlığında henüz çok az sayıda çalışma olduğu, kariyer uyumunun ise son yıllarda çalışmaya başlandığı görülmüştür. Ülkemizde kariyerle ilgili çalışmalar okullarda sadece bir karar boyutunda kalmakta ve bireyin kariyer gelişimi sürecinde kariyer uyumu gibi önemli konular göz ardı edilmektedir. Bu bakımdan, kariyer uyumu konusundaki bu araştırmanın sonucu literatürdeki boşlukları belirleme için önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de, başlığında kariyer uyumu kavramı bulunan lisansüstü tezlerin ilki Erdoğan Zorver (2011) tarafından yapılmıştır. Çalışmada kariyer uyumu ve iyimserliği ölçeği geliştirilmiştir. Tek boyut ve 18

maddeden oluşan bu yapının geçerliğini sınamak maksadıyla gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizinde tek boyutlu yapıya ait modelin oldukça iyi uyum gösterdiği belirlenmiştir. Ölçüt geçerliği çalışmasında Mesleki Sonuç Beklentisi Ölçeği (MSBÖ) ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu ($r = .60$; $p < .01$), Cronbach alfa iç tutarlık katsayısının .93 ve üç hafta ara ile tekrarlanan test–tekrar test güvenilirlik katsayısının ise .85 olduğu görülmüştür. Ömeroğlu (2014) tarafından yapılan çalışma ise kariyer uyumu psikoeğitim programının mesleğe geçiş aşamasındaki polis akademisi 4. Sınıfta öğrenim görmekte olan 15 öğrenci üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır. Araştırmacı tarafından hazırlanan kariyer uyum psikoeğitim programının uygulanması sonucunda öğrencilerin kariyer uyumları anlamlı bir düzeyde artmıştır. Diğer bir deneysel çalışma ise Savoly Kepir (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, okuldan işe geçiş becerileri geliştirme psikoeğitim programının 32 üniversite 4. sınıf öğrencilerinin kariyer iyimserliği ve uyumu üzerindeki etkisi sınanmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin uygulama sonrasında kariyer iyimserlikleri ve uyumlarının arttığı görülmüştür.

Yiğit (2018) tarafında 500 üniversite öğrencisi ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar, kariyer uyumu ve kariyer kararsızlığı kavramları incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları ve kariyer kararsızlığının kariyer uyumlarını anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Kariyer kararsızlığının, Kariyer Uyum Yeteneği Ölçeği alt boyutlarını yordama gücüne bakıldığında kontrol, güven, ilgili olma ve merak boyutlarını anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine dair algıların ise Kariyer Uyum Yeteneği Ölçeği alt boyutlarından kontrol, ilgili olma ve güveni anlamlı olarak yordadığı; cinsiyet rollerine dair algıların, merak alt boyutunu ise anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür. Son olarak kariyer uyumunun cinsiyete göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Sanatı (2019) tarafından 526 lise öğrencisi ile ergen-ebeveyn kariyer uyumu çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, lise öğrencilerinde ergen- ebeveyn kariyer uyumu, yaş, sınıf düzeyi, akademik başarı düzeyi ve cinsiyet açısından farklılaşma olmazken anne ve baba eğitim düzeyi, okul türü açısından farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Ünal (2020) tarafından Kadınların kariyer engelleri, çalışma iradeleri ve kariyer uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma 516 kadın öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, kadınların kariyer engelleri, çalışma iradeleri ve kariyer uyum yetenekleri arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Bu ilişki; medeni durum, sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı farklılık göstermekte; eğitim düzeyine ve çalışma süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

Temurtaş (2022), 414 lise öğrencisi ile gelecek yönelimi ve kariyer uyumu ilişkisinde meslek kararı verme öz yetkinliğinin aracı rolü ilişkisel tarama yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmada gelecek yönelimi, kariyer uyumu, meslek kararı verme öz yetkinliğinin tamamının birbirleri ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler içinde olduğu, gelecek yöneliminin kariyer uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı ve gelecek yöneliminin kariyer uyumu ilişkisinde meslek kararı verme öz yetkinliğinin kısmi aracılık rolüne sahip olduğu görülmüştür.

Alakuş (2023), 641 lise öğrencisinin bilişsel esneklik düzeyleri ve kariyer uyumu arasındaki ilişkide analitik düşünmenin aracı rolünü incelemiştir. Araştırma sonucunda, kız ve erkek öğrencilerin bilişsel esneklik düzeyleri ve kariyer uyumlarının benzer olduğu, kız öğrencilerinin daha analitik düşündüğü, Fen ve Anadolu lisesi öğrencilerinin, Anadolu İmam-Hatip lisesi ile Mesleki ve Teknik Anadolu öğrencilerine kıyasla kariyer uyumlarının daha yüksek olduğu ve bilişsel açıdan analitik ve esnek düşünebildiği belirlenmiştir. Ayrıca, lise öğrencilerinin bilişsel esneklik ve analitik düşünme düzeyleri ile kariyer uyumu arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bilişsel esneklik

düzeiy ile kariyer uyumu arasındaki ilişki analitik düşünmenin aracılık rolü olduğu görülmüştür. Küçükten (2023), ortaokul öğretmenlerinin yaşam doyumlarının yordayıcıları olarak bilişsel esneklik ve kariyer uyumu kavramlarını 425 öğretmen ile ilişkiisel tarama modelinde incelemiştir. Bu çalışmada, kariyer uyumunun ilgi, kontrol, merak ve güven alt boyutları; bilişsel esnekliğin kontrol alt boyutu ile yaşam doyumunu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bilişsel esnekliğin alternatifler alt boyutu ile yaşam doyumunu arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca kariyer uyumunun ilgi ve güven alt boyutlarının; bilişsel esnekliğin kontrol alt boyutunun yaşam doyumunun anlamlı düzeyde yordayıcıları olduğu, kariyer uyumunun kontrol ve merak alt boyutlarının; bilişsel esnekliğin alternatifler alt boyutunun ise yaşam doyumunun anlamlı düzeyde yordayıcıları olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin yaşam doyumunu puanlarının cinsiyet, yaş, branş, hizmet süresi, çocuk sayısı ve medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Son olarak Karakuzu (2024) tarafından kariyer uyumunu yordamada kariyer kaygısı ve kariyer yapılandırmanın rolü: 11. ve 12. sınıf örneği isimli araştırma 558 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tek faktörlü varyans analizi (ANOVA), bağımsız örneklem t-testi ve çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucu, kariyer uyumu akademik başarı ve cinsiyete göre farklılaşma gösterirken; okul türü, sınıf düzeyi ve gelir düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada kariyer kaygısı değişkeni demografik değişkenler arasından sadece cinsiyete göre farklılaşma gösterirken; kariyer yapılandırma değişkeni ise sadece gelir düzeyine göre farklılaşma göstermektedir. Regresyon analizi sonucunda ise öğrencilerin kariyer kaygısının kariyer uyumlarını anlamlı bir şekilde olumsuz yönde yordadığı, kariyer yapılandırmanın ise kariyer uyumunu anlamlı bir şekilde olumlu yönde yordadığı görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin yürütüldüğü üniversitelere göre dağılımı ise şu şekildedir. Tezlerden 3’ü Hacettepe Üniversitesi, 2’si Ankara Üniversitesi, 2’si Çukurova Üniversitesi, 1’i İnönü Üniversitesi, 1’i Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 1’i Bursa Uludağ Üniversitesi, 1’i Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ve 1’i ise Pamukkale Üniversitesi’nde yürütülmüştür. Yürütülen bu tezlerden ilki 2011 yılında bir ölçek geliştirme çalışmasıdır ve Hacettepe Üniversitesi’nde yayımlanmıştır. Araştırma modeli olarak tezlerine dağılımına bakıldığında; bu tezlerden 6’sı ilişkiisel tarama, 2’si deneysel, 1’i betimsel, 1’i betimsel ve ilişkiisel tarama, 1’i nedensel karşılaştırma, 1’i kesitsel ve ilişkiisel modelde gerçekleştirildiği görülmüştür. Tezlerin örneklem bakımından dağılımında ise 5’inin lise öğrencileri, 2’sinin öğretmenlerle (bunlardan biri kadın öğretmenlerle diğeri ise ortaokulda çalışan öğretmenlerle), 2’sinin üniversite son sınıf öğrencileri, bunun yanı sıra 1’inin üniversite son sınıf ve mezun olup işe hazırlık için kursa giden bireyler, 1’inin üniversite son sınıf ve mezun çalışan bireylerle ve 1’inin ise polis akademisi 4.sınıf öğrencileri ile yürütüldüğü görülmüştür. Son olarak örneklem seçimi bakımından tezlerin dağılımı ise; 3’ünün uygun örnekleme, 3’ünün tesadüfî örnekleme yöntemi ile çalışma grubunu oluşturdukları görülmüş, kalan 6 tezde ise örnekleme yöntemi ile ilgili bilgi verilmediği belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Kariyer uyumu, bireyin kariyer sürecinde karşılaştığı değişikliklerle ve güçlüklerle baş edebilmesi ve bu değişim sonucunda yeni rollere uyum sağlayabilmesi yeteneğidir. Bu anlamda günümüzde sürekli değişen iş koşullarından dolayı bireylerin kariyer uyumu özelliği önemlilik arz etmektedir ve meslek elemanlarının sahip olması gereken bir yetenek olduğu düşünülmektedir. Her alanda yaşanan hızlı gelişmeler araştırmacılar tarafından bu yeteneğin kavramsallaştığı kariyer uyumu kavramı daha çok vurgulamaya başlanmıştır (Kanten, 2012). Bu bağlamda yapılan bu sistematiik derleme çalışmasında kariyer danışmanlığı alanında yer alan ve güncel bir kavram olan kariyer uyumu ile ilgili YÖK Tez

Merkezi'nde taranan lisansüstü tezler incelenmiş ve 12 adet tez çalışmaya dahil edilmiştir. Bu inceleme sonucunda, kariyer uyumu kavramının yaşam doyumu, bilişsel esneklik, meslek kararı verme öz yetkinliği, kariyer kararsızlığı, iyimserlik gibi kavramlar ile ele alındığı görülmüştür. Bunların yanı sıra kariyer uyumunun farklı kavramlarla da ilişkisine bakılarak ilgili çalışmalar ve çalışmaların sonucu genişletilebilir.

Mevcut çalışma dahilinde incelenmiş olan bu tezlerin sonucunda kariyer uyumu kavramının son yıllarda çalışılmaya başlandığı fakat bu önemli konu ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmaların oldukça yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde, kariyer uyumu konusunda yapılan derleme çalışmasına rastlanılmamıştır fakat bu konu ile ilgili olduğu düşünülen benzer konularla ilgili derleme çalışmalarının olduğu görülmüştür. Kariyer danışmanlığı alanında yapılan derleme türünde bir çalışma Irmak ve Kaptan (2023) tarafından yapılmıştır. Çalışmada sistematik derleme yöntemiyle FeTeMM eğitiminin öğrencilerin bu alanlara yönelik kariyer ilgisine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında ölçütlere uygun dört araştırmaya ulaşıldığı görülmüştür. Çınar ve Esatoğlu (2023) tarafından yapılan sistematik türdeki çalışmada kamu hastanelerinde çalışan hemşireleri işte tutmayı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmış ve 20 adet çalışma araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Altunok (2023) tarafından Türkiye'de çalışma hayatında mesleki tükenmişlik ve iş-yaşam dengesini sistematik derleme yöntemi ile incelenen çalışmaya 4 adet tez çalışması dahil edilmiştir. Bir diğer çalışma Cansever vd., (2020) tarafından tıp öğrencilerinin tıpta uzmanlık tercihlerini etkileyen faktörler sistematik derleme yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma kapsamına kriterlere uygun 9 adet tez alınmış olup uzmanlık eğitimi öncesi ve uzmanlık eğitimi sonrası birçok faktörün öğrencilerin uzmanlık tercihlerini etkilediği görülmüştür. Benzer konularda yapılan sistematik derleme çalışmalarında da görüldüğü üzere kariyer danışmanlığında yapılan tezlerin son yıllarda yapıldığı ve sayısının az olduğu dikkat çekmektedir.

Ülkemizde kariyer danışmanlığının işlevselliğinin artırılması, değişen iş koşullarına çalışanların uyum sağlayabilmesi, toplumsal iş gücü dengesinin sağlanması, hem ülkemizin kalkınması hem de çalışanların doyumu için önemlidir. Dolayısıyla yaşam boyu gelişim ilkesi doğrultusunda kariyer danışmanlığı alanında ve özelinde kariyer uyumu konusunda daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Kariyer uyumu konusunda Türkiye'de yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği bu araştırmada elde edilen bulgular konuya ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Bu yönüyle, çalışmanın ileride yapılacak olan çalışmalara rehber olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akkök, F., ve Zelloth, H. (2010). *Lifelong guidance-a feasible policy option for turkey*. Ankara: İŐKUR Dökümanları.
- Alakuş, A. (2023). *Lise öğrencilerinin kariyer uyumu ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkide analitik düşünmenin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Altunok, B. (2023). Türkiye’de çalışma hayatında mesleki tükenmişlik ve iş-yaşam dengesi: sistematik derleme. *Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, 5(1), 202-209. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.8341386>
- Bölükbaşı, A. (2017). *Lise öğrencilerinin kariyer uyumu ve yaşam doyumu ilişkisinde iyimserlik ve umudun aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Cansever, İ. H., Metin, A. ve Kişi, M. (2020). Tıp öğrencilerinin tıpta uzmanlık tercihlerini etkileyen faktörler üzerine sistematik derleme. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (27), 791-812. DOI: 10.26466-/opus.646193
- Creed, P.A., Fallon, T. and Hood, M. (2008). The relationship between career adaptability, person and situation variables, and career concerns in young adults. *Journal of Vocational Behavior*, 74, 219-229.
- Çınar, C. ve Ustaoglu, E. A. (2023). Kamu hastanelerinde çalışan hemşireleri işte tutmayı etkileyen faktörler: sistematik derleme. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 72-90. DOI: 10.22466/acusbd.1252447
- Duffy, R. D. (2010). Sense of control and career adaptability among undergraduate students. *Journal of Career Assessment*, 18, 420.
- Erdoğmuş Zorver, C. (2011). *Kariyer uyumu ve iyimserliği ölçeği’ nin geliştirilmesi*. (Yüksek lisans tezi) Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Gamage, S. H. P. W., Ayres, J. R., and Behrend, M. B. (2022). A systematic review on trends in using moodle for teaching and learning. *International Journal of STEM Education*, 9(1), 1-24.
- Gelibolu, S. (2022). *Yetişkinlerin kariyer uyumunu paradigma değişimi bağlamında kişisel ve kültürel değişkenlerle inceleyen bir model sınaması* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Glavin, K., & Berger, C. A. (2012). Using career construction theory in employment counseling for sales and office and administrative support occupations. *Journal of Employment Counseling*, 49(4), 185-191.
- Guzman, A. B. and Ok, C. K. (2012). The relations of employability skills to career adaptability among technical school students. *Journal of Vocational Behavior*, 10, 1016.
- Irmak, Ş., & Kaptan, F. (2023). The effect of STEM education on K-12 students’ career interest: A systematic review. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 56(1), 409-437. <https://doi.org/10.30964/auedbf.1101201>
- Ito, J. K. and Brotheridge, C. M. (2005). *Does supporting employees’ career adaptability lead to commitment, turnover, or both?*. Human Resorce Management. Canada: Wiley Periodicals.
- Kalafat, T. (2014). *Kariyer geleceği algısını etkileyen kişisel faktörlerin belirlenmesine yönelik bir model çalışması* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kanten, S. (2012). Kariyer uyum yetenekleri ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (16), 191- 205.
- Karakuzu, Ü. (2024). *Kariyer uyumunu yordamada kariyer kaygısı ve kariyer yapılandırmanın rolü: 11. sınıf ve 12. Sınıf örneği* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

- Kepis Salovy, D. (2017). Okuldan işe geçiş becerileri geliştirme programının kariyer uyumu ve *kariyer iyimserliğine etkisi*. (Doktora tezi) Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Kuzgun, Y. (2004). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Küçükten, İ. (2023). *Ortaokul öğretmenlerinin yaşam doyumlarının yordayıcıları olarak kariyer uyumu ve bilişsel esneklik* (Yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- McMahon, M., Watson, M. and Bimrose, J. (2012). Career adaptability: A qualitative understanding from the stories of older women. *Journal of Vocational Behavior*, 80, 762–768
- Ömeroğlu, S. (2014). *Polis akademisi öğrencilerine yönelik kariyer uyumu programının etkililiğinin değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi) Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, R. (2013a). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları: Çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları* (1. baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & Moher, D. (2021). Updating guidance for reporting systematic reviews: development of the PRISMA 2020 statement. *Journal of clinical epidemiology*, 134, 103-112.
- Paul, J., and Criado, A. R. (2020). The art of writing literature review: What do we know and what do we need to know? *International Business Review*, 29(4), 101717. <https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101717>
- Pulakos, E. D., Schmitt, N., Dorsey, D. W., Arad, S., Hedge, J. W., & Borman, W. C. (2002). Predicting adaptive performance: Further tests of a model of adaptability. *Human Performance*, 15, 299–323.
- Sanatı, A. (2019). *Lise öğrencilerinin ergen-ebeveyn kariyer uyumunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi) İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Savickas, M. L. (1999). The transition from school- to- work: a developmental perspective. *The Career Development Quarterly*, 47, 326- 336.
- Savickas, M. L., (2002). *Career constructon: A developmental theory of vocatonal behavior*. In Brown, D. (Ed.), *Career choce and development*. SanFrancsco: Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. S. D. Brown, & R. W. Lent (Ed.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Savickas, M. L. (2013). Career construction and theory. In D. Brown & R. W. Lent (Eds.). *Career Development and Counseling (Second Edition)*. (pp. 147-183). New Jersey: John Wiley.
- Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J.-P., Duarte, M. E., Guichard, J., & van Vianen, A. E. M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75, 239–250.
- Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. İstanbul : Güzem Can Yayınları.
- Temurtaş, R. (2022). *Lise öğrencilerinin gelecek yönelimi ve kariyer uyumu ilişkisinde meslek kararı verme öz yetkinliğinin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ünal, Ş. (2020). *Kadınların kariyer engelleri, çalışma iradeleri ve kariyer uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yeşilyaprak, B. (2018). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığına Giriş. B.Yeşilyaprak (Editör) *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya* (9.baskı) kitabı içinde (s.1-41). Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yeşilyaprak B. (2008). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. (16. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Yılmaz, K. (2021). Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde sistematiik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457-1490.
- Yiğit, S. (2018). *Üniversite öğrencilerinde kariyer uyumu, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algular ve kariyer kararsızlığı*. (Yüksek lisans tezi) Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.